

Jorge Amado

Mucizeler Dükkânı

Türkçesi: Sevgi Tamgüç

Roman

“Bu koşullar altında onlara çok moda bir çare kalıyor: Onu bir başka imgeye uydurmak [...] Uysal ve kurumlaştırılmış kocaman bir robot yapacaklar. Çökecek olan ya da gelecek olan düzenin yetersiz yanlarını tamamlayacak, çağa uygun bir makine. Gregôrio de Matos’a benzeyecek kuşkusuz, ama ondan daha güzel, daha terbiyeli olacak. Onu, ilk, orta ve yüksek okullara, kitabevelerine, gazete bayilerine dağıtacaklar. İletişim araçları, fakülteler ve reklam ajansları sayesinde, çocuklardan yaşlılara dek tüm kuşaklar arasında yayacaklar; tıpkı herhangi bir sanayi ürünü gibi [...] uyumlu hale getirilmiş hakikatinin tüm etkileyiciliğiyle zorla benimsetecekler.

“Bu okuryazarlar şuna dikkat etmeliler: Ozan ne haktan ne de haksızlıktan yana olmayı yeğledi; ne önemli biri olmak istedi ne de anonim biri; keşiş kuliibesine çekilmedi, bir zamanlar sıla özlemi duyuran kırlara sığınmayı kabullenmedi. Gregôrio de Matos, ne eylemi yadsımaya ne de yükümlülüğün olmadığı seyrin huzuruna verdi kendini. O, şiirinin ona öğrettiği yaşamı, genel geçerin ötesindeki insan sevgisini ve özgürlüğünü yaşama uyguladı.

[...]

Bu imge tüm katışsızlığıyla ya da katışıklığıyla –nasıl kabullenirseniz– burada yeniden üretildi.”

James Amado,
“A foto proibida há trezentos anos” –
Gregôrio de Matos’un *Tüm Yapıtları*’na derkenar

Pelourinho'nun engin topraklarında kadınlı erkekli öğretmenler ve öğrenirlerdi. Geniş ve çok yönlü üniversite, Tabuão'ya, Carmo Kapıları'na ve Santo Antônio Além-do-Carmo'ya, Kunduracı Yokuşu'na, pazarlara, Maciel'e, Lapinha'ya, Largo da Sé'ye, Tororó'ya, Barroquinha'ya, Yedi Kapılar'a ve Rio Vermelho'ya dek yayılır, ışık saçardı; kadınların, erkeklerin metalleri ve ağacı işlediği, otlardan, köklerden yararlandığı, ritmleri, dans adımlarını ve kanı karıştırdığı her yere... Bu karışımdan bir renk ve bir uyum, yeni, özgün bir resim yaratırlardı.

Burada davullar, *berimbau*lar,¹ çingiraklar, çanlar, tefler, asma-kabakları çınlardı; ritimde ve ezgide o denli güçlü, yoksul çalgılar. Müzik ve dans bu halk toprağında doğmuştu:

*Can yoldaşım,
Yoldaşım, yoldaş*

Rosário dos Pretos Kilisesi'nin yanında, Pelourinho açıklarına bakan beş pencereci birinci katta, öğretmen Budião, Angola capoeira² okulunu kurmuştu: Öğrenciler akşam üzeri ve akşamları, günlük işlerden sonra yorgun ama dövüşmeye hazır olarak gelirlerdi. Berimbau korkunç ve değişik vuruşlar buyururdu: Yarımay, çelme, kafa, kedibalığı kuyruğu, yengeç ağzı, ölüm atlayışı, omuzları iki yana sallayarak atlama, kırbaç, muz ağacı, dörtnala, çekik, gövde gövdeye, mum, yağlı ilmek, budama bıçağı vuruşu, öne vuruş,

---

1 *Berimbau*: *Capoeira* dansı için kullanılan, gövdesi küçük asma kabağından, sapı yay biçiminde müzik aleti.

2 *Capoeira*: Angolalıların Brezilya'ya getirdiği bir tür dövüş. Giderek *berimbau* ritmleriyle ve şarkılarla eşlik edilen bir tür dans ya da sportif oyuna dönüşmüştür.

arkaya vuruş ve silahlı vuruş. Delikanlılar, berimbaunun sesiyle, ritmlerin delice coğrafyası içinde savaşım verirlerdi: Büyük São Bento, Küçük São Bento, Santa Maria, Cavalaria, Amazonas, Angola, Çift Angola, Küçük Angola, Portakalı Yerden Topla Tico-Tico, Lúna, Samongo, Cinco Salomao ve daha birçokları – kim bilir kaç kişi? Burada, bu toprakta Angola capoeirası zenginleşmiş, dönüşüme uğramış, dövüş olmayı bırakmaksızın, dans olmuştu.

Öğretmen Budião'nun çevikliği inanılır gibi değildi; kedi onun kadar çevik, hafif ve olağanüstü olabilir miydi? Yana, arkaya sıçardı; ona dokunmayı hiçbir hasım asla başaramayacaktı. Okul salonunda büyük ustalar değerlerini, hünerlerini, tüm bildiklerini gösterirlerdi: Tanrı Sevgilisi, Kayıkçı, Chico da Barra, Antônio Maré, Büyük Zacaria, Piroca Peixoto, Sete Mortes, Bigode de Seda, Pacífico do Rio Vermelho, Bom Cabelo, Vicente Pastinha, Doze Homens, Tiburcinho de Jaguaribe, Chico Me Dá, Nô da Emprêsa ve Barroquinha:

*Küçük, kim ustan senin?
Barroquinha'ydı benim ustam
Sakalı mı, hayır yoktu
Polis için bıçağı vardı,
Yoksullara karşı iyi niyetliydi.*

Derken bir gün koreograflar geldi ve dansın adımlarını keşfettiler. Besteciler, ağırbaşlı insanlar, maskara insanlar da dört bir yandan geldiler; herkese uygun bir iş vardı değil mi? Burada, Pelourinho toprağında, bu özgür üniversitede, halkın yaratışıyla sanat doğmuştu. Öğrenciler geceleri şarkı söylerdi:

*Ai, ai, Aidê
Öğrenmek istiyorum güzel bir oyun
Ai, ai, Aidê*

Profesörler orada her evde, her atölyede, her dükkândaydı. Bahia Oğulları Afoşé'si,³ geçit töreni için Budião Okulu'yla aynı

---

3 Afoşé: Afrika - Brezilya Karnaval topluluğu.

yapıdaki bir iç avluda prova yapıp hazırlanmıştı. Bayramların ve Karnavalın yıldızı, capoeira hakkında bilmediği olmayan, üstelik Tororó'da kendi okulunu açtığı yeni vuruşlar ve ritimler de ekleyen genç Valdeloیر yönetimindeki Terno da Sereia'nın yeri de oradaydı. Cumartesi ve pazar günleri büyük avluda samba da vardı. Afoşé'nin elçilik bürosunda Lídio Corró'nun hasmı olmasına karşın, sambada üstüne bulunmayan, en büyük ritmci ve en iyi koreograf zenci Ajaiy orada kendini göstermişti.

Mucize resimlerini sulandırılmış çini mürekkebiyle, yağlıboya ile çizen, onları oyan bir alay da sanatçı vardı. Bonfim İması'na, Candeias Meryemi'ne ya da başka azizlere adakta bulunan kişinin adağı kabul edilir, kendisi de lütf görür ve hoş tutulursa, borcunu yerine getirmek için, kiliseye asacağı bir tablo ismarlamak amacıyla dinsel resim oymacılarından birinin atölyesine giderdi. Bu primitif ressamın adları João Duarte da Silva, Licídio Lopes Usta, Queiroz Usta, Agripiniano Barros, Raimundo Fraga'ydı. Licídio Usta tahta üzerine kakmalar, piyasa işi edebiyat kitapçıları için kapaklar da yapardı.

Halk ozanları, şarkıcılar, doğaçlamacılar, Lídio Corró Usta'nın basimevinde ya da öbür dermeçatma dükkâncılarda düzenlenen ve basılan küçük broşürlerin yazarları, elli réis'e ya da çok az bir para karşılığında bu bağımsız toprakta destanlar ve şiirler satarlardı.

Onlar ozandı, yergi yazarıydı, tarihsel olaylar yazarıydı, kıssadan hisse yazarıydı. Kentin yaşamını anlatır ve yorumlardı, her olaya, uydurulmuş ve bir o denli de şaşırtıcı olan öykülere uyaklar düzerlerdi: "Madara olan moruğun kendini beğenmiş kadını" ya da "Prenses Maricruz ve Hava Süvarisi." Karşı çıkarlar ve eleştirirler, öğretirler ve eğlendirirler; bir bakarsınız, olağanüstü şiirler yaratırlardı.

Aginaldo'nun atölyesinde, soylu ağaçlar –jakaranda, Brezilya tropikal ağacı, peroba gül ağacı, putumuju ağacı, altın gül ağacı– onun güçlü elleri arasında Şango,⁴ Oşum,⁵ Yemanjá⁶ yontularına,

4 Şangô: Yıldırım tanrısı, en güçlü ilâhlardan biri.

5 Oşum: Aşk, güzellik ve tatlı sular tanrıçası.

6 Yemanjá: Deniz kızı biçiminde betimlenen deniz tanrıçası.

caboclo⁷ resimlerine, Yolgösterici'ye, Üçyıldızlar'a, Yedikılıçlar'a, şimşekler çaktıran kılıçlara dönüşürdü. Güçlüydü Agnaldo'nun eli: Chagas'ın hastalığına (o zamanlar bu hastalığın adı yoktu, yalnızca ağır ve kesin ölümdü) tutsak düştüğünde, yüreği zaten yanık olduğundan, yorgunluk bilmez elleri orişâ'lar,⁸ caboclo'lar yaratırdı ve bu eller, ölüme bu denli yakın olan Agnaldo onlara ölümsüzlük soluğu veriyormuşçasına, kimsenin ne olduğunu anlayamadığı bir gize sahiptiler. Bunlar kaygı verici kişiliklerdi, hem efsane kişilerini hem de tanınan kişileri anımsatırlardı. Günlerden bir gün Maragogipe'li bir büyük rahip ona dev gibi bir Oşossi⁹ ismarlamış ve bunun için bir ekmek ağacı gövdesi getirmişti; gövdeyi taşımak için altı adam gerekmişti. Hastalığı belli olan, tükenmiş Agnaldo, ağacı görünce gülümsemişti; böylesi bir gövdeyle çalışmak hoşuna gidecekti. Gövdenin üzerine dev gibi bir kutsal varlık oymuştu. Oşossi, büyük avcı; ama oklu yaylı değil, karabinalı. Bu, daha önce görülmemiş bir Oşossi'ydi kuşkusuz, bu Ketu kralıydı, ormanın sahibiydi ama sertão¹⁰ eşkiyası Lucas da Feira'yu, cangaceiro¹¹ Besouro Cordão de Ouro'yu andırıyordu:

*Besouro ölümünden önce
Ağzım açtı ve dedi ki
Oğlum yenilme
Baban hiç yenilmedi*

Agnaldo, Oşossi'yi böyle görmüş, böyle yapmıştı; meşin şapkalı, bıçaklı, karabinalı ve şapkasının arka yüzünde cangeceiro yıldızı. Babalorişá,¹² bu Oşossi'yi, dinle ilgisi olmayan bu betimi istememişti; Oşossi, aylarca atölyeyi korumuştur, ta ki, bir gün bir Fransız yolcu oradan geçerken onu görüp iyi bir bedel verene dek.

7 *Caboclo*: Kızılderili ve beyaz melezi, köylü. Bazı *candomblé* mezheplerinde yerli tanrı.

8 *Orişá*: *Candomblé* dininde tapınılan aziz ya da ruh.

9 *Oşossi*: Avcıların, bir yay ve oklarla temsil edilen büyük ruhu.

10 *Sertão*: Brezilya'nın kuzeydoğusunda kurak, yarı çöl bölge.

11 *Cangaceiro*: Brezilya'nın iç bölgesinde haydut.

12 *Babalorişá*: *Candomblé* rahibi.